

Zaaknr. 725778
Kenmerk 880241

BOUWSTENEN VOOR ONTWERPTAFEL POWERPORT REGIO MOERDIJK

Aanleiding

In het kader van de start van fase 3 van Ontwerptafel Powerport Regio Moerdijk, is gevraagd aan alle partijen om hun 'bouwstenen' op tafel te leggen. In deze notitie staan de bouwstenen van het waterschap weergegeven. Uit de bouwstenen zal ook blijken waarom het waterschap belang hecht aan het deelnemen aan de Ontwerptafel Powerport Regio Moerdijk, en waarom het waterschap ook veel belang hecht aan een lange termijn perspectief. Vanuit de taken van het waterschap zijn er veel raakvlakken en de meeste gaan ook over de langere termijn (2050-2100).

Deze notitie beoogd niet om de bouwstenen al helemaal uit te schrijven in de detail. Het gaat er voor nu om, een overzicht te geven van wat er allemaal speelt. Zowel in de fase van schetsen en koersbepalen, als later bij het nemen van de eerste besluiten en nog later bij de uitvoering van het een en ander. Ook volgen er uit deze beschrijving ook een aantal kwesties die wat het waterschap betreft echt in bredere zin binnen de ontwerptafel besproken moeten worden om gezamenlijk een knoop over door te haken. Deze zijn in de tekst gemarkeerd.

Bouwstenen

Hieronder zijn de bouwstenen in willekeurige volgorde weergegeven.

NB: Er is geen rekening gehouden met het gegeven of het onderwerp al wel of niet eerder in fase 2 al eens op tafel is geweest. Sommige bouwstenen zijn zodoende al bekend. Het doel hier is om zo volledig mogelijk te zijn in het licht van wat thans bekend is.

Waterveiligheid

Waterveiligheid gaat over de bescherming tegen hoogwater vanuit zee en de grote (nationale) rivieren. Het gaat om risico's van grote maatschappelijke gevolgen als het misgaat en om risico op overlijden. Niet te verwarren met het thema wateroverlast.

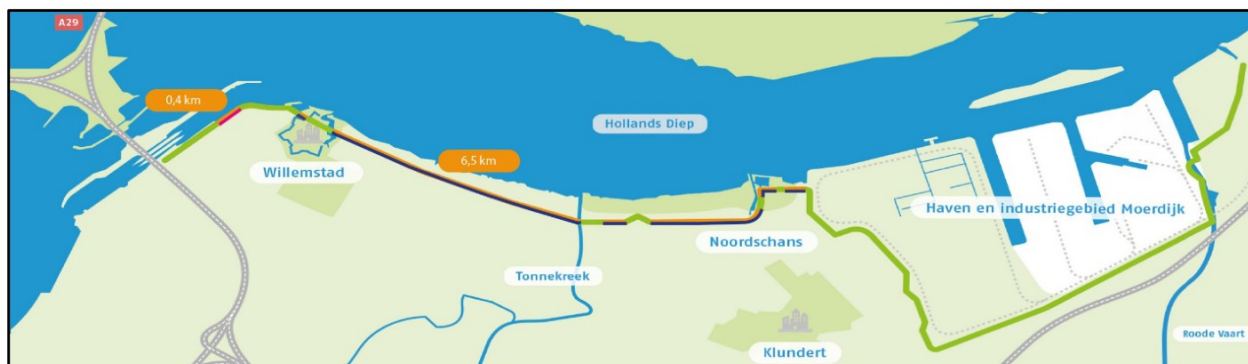
Ten aanzien van Moerdijk en de haven geldt dat de primaire waterkering die het achterland beschermd, om het Haven en Industriegebied Moerdijk (HIM) heen ligt. De haven ligt buitendijks en is niet beschermd. Het is in feite een uiterwaarde waarbij de verantwoordelijkheid voor buitendijks liggen niet bij het waterschap ligt, maar bij Rijkswaterstaat. Het waterschap gaat over de dijk, en over het lokale waterbeheer, maar niet over het stukje buitendijkse ligging. Het is om die reden belangrijk dat ook Rijkswaterstaat in fase 3 aangehaakt is op dit aspect.

Verder geldt dat primaire keringen moeten voldoen aan veiligheidsnormen die door de rijksoverheid in de Omgevingswet en nadere besluiten (Amvb, ministeriële regelingen) zijn gesteld. Het waterschap voert in dat verband strak omlijnt nationaal beleid uit zoals dat wettelijk is vastgelegd. Regels die niet alleen bepalen aan welke overschrijdingskans de kering moet voldoen, maar ook hoe getoetst moet worden, hoe berekeningen gemaakt worden, hoe begrenzingen bepaald moeten worden, tot aan hoe om te gaan met obstakels zoals bomen op een kering aan toe. Een waterkering heeft immers één hoofdfunctie en dat is het beschermen van mensen tegen overstromingsrampen, alle andere nevenfuncties zijn daarbij bijzaak. Dit benadrukken we nogmaals, omdat in de praktijk blijkt dat dit niet altijd bij alle deelnemers scherp in beeld is en de gedachte leeft dat dit soort aspecten slechts ambities van het waterschap zijn.

Omdat de wettelijk vastgestelde normering een aantal jaar geleden is aangescherpt, ligt er nationaal een opgave om primaire keringen die daar nog niet aan voldoen, uiterlijk in 2050 op orde te hebben. Daarvoor geldt het Hoogwaterbeschermingsprogramma HWBP, waarover via het BO-MIRT regionale afspraken gemaakt worden. Het HWBP regelt zowel de programmering van projecten, als de financiering daarvan. Overigens: als een kering niet voldoet aan de nieuwe normering, wil niet zeggen dat deze nu onveilig is, maar wel dat actie voor 2050 nodig is.

Ten aanzien van de keringen aan de noordwestkant bij Moerdijk (ruwweg het gedeelte van Willemstad tot aan de haven, zie onderstaande figuur) geldt dat er een opgave ligt om te gaan voldoen aan de nieuwe normen. Daarvoor loopt al een traject in het kader van het HWBP en worden voor de verschillende trajecten al voorkeursalternatieven uitgewerkt. Met name de opgave ter plaatse van de Buisleidingenstraat gaat overlappen met de ontwikkelingen rondom Powerport. De komende jaren staan in het teken van verdere planvorming, ontwerpen, bestekken, aanbesteding, etc. Uitvoering van het project is gepland in de periode 2029-2032. Hier kan dus de situatie ontstaan dat al tijdens of kort na de werkzaamheden al weer aanpassingen nodig zijn vanwege nieuwe inzichten vanuit Powerport die nu nog niet bekend of voldoende voorzien zijn.

Ten aanzien van de primaire kering bij de Haven van Moerdijk geldt dat deze voldoet aan de normen voor 2050 en daar dus geen versterkingsopgave ligt vanuit het HWBP. MAAR: de kering ligt al wel vol met de nodige kruisende kabels, leidingen, en objecten. Indien er voor de realisatie van Powerport t.z.t. nog meer kruisende kabels, leidingen etc. nodig zijn, kan dat niet meer zonder een zekere versterking van de dijk om aan de gestelde veiligheidsnormen te blijven voldoen. Die ingreep is op dat moment een gevolg van een keuze die dan gemaakt wordt vanuit Powerport. En aangezien deze ingreep op dat moment niet nodig is om te voldoen aan de veiligheidsnormen vanuit het HWBP, geldt dat zowel de financiering ervan als de programmering niet via het HWBP lopen, maar apart via Powerport georganiseerd moet gaan worden. Let op: dit is dan geen klein project en heeft de nodige impact op capaciteit, doorlooptijd en financiering.

Ten aanzien van de keringen bij Drimmelen en Geertruidenberg (ruwweg het gedeelte ten oosten van de A16, maar ook het stuk tussen de haven en de A16) geldt dat er wel een opgave ligt om te gaan voldoen aan de normen. Daarvoor loopt al een traject in het kader van het HWBP. Eén voor de keringen direct langs de Maas en ten tweede wordt momenteel een ontwerpend onderzoek vanuit het waterschap i.o.m. de Stedelijke Regio Breda-Tilburg uitgevoerd om een keuze uit verschillende versterkingsopties te maken (WAD). Het ontwerpend onderzoek WAD heeft tot doel alle relaties met stedelijke regionale opgaven goed in beeld te krijgen en deze goed mee te kunnen wegen in de voorkeursbeslissing. De ontwikkelingen rondom Powerport gaan hiermee overlappen. Deze twee

trajecten gaan op de een of andere manier elkaar beïnvloeden en het zijn beide BO-MIRT dossiers, zij het onder een ander BO-MIRT agendadocument. De komende jaren staan in het teken van verdere planvorming, ontwerpen, bestekken etc. en dan fasegewijze uitvoering in de periode 2033-2050.

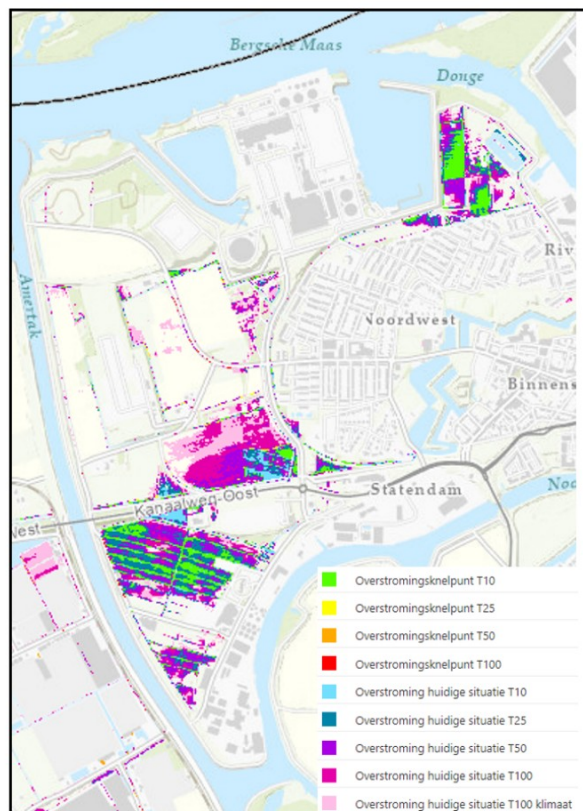
Merk op dat activiteiten rondom Delta-Rhine Corridor en Nederwiek 3 hier al op vooruitlopen zoals het geval is bij de Standhazensedijk.

Overigens geldt dat als vanuit het traject WAD een voorkeur gaat ontstaan om afsluitmiddelen te realiseren aan de Maas en daarmee een boezemsysteem gaat ontstaan landinwaarts, dit mogelijk gaat leiden tot een noodzaak om extra overlaat ten zuiden van Geertruidenberg te realiseren. De afwegingen rondom het Amergebied vanwege Nederwiek 3 en de mate van bescherming van de energieinfrastructuur heeft daar invloed op.

Wateroverlast

Wateroverlast gaat over het buiten de oevers treden van watergangen van het regionale watersysteem

bij hevige regen, waardoor gronden onder water komen te staan. Uitgangspunt hierbij is normaal gesproken de NBW-normering zoals opgenomen in de Omgevingswet juncto de Omgevingsverordening Noord-Brabant.

Ook bij de bouwsteen wateroverlast moet er nader onderscheid gemaakt worden om het geheel te vatten.

Ten eerste ligt er al een 'opgave' voor wateroverlast uitgaande van het huidige grondgebruik. Dat is bijvoorbeeld goed zichtbaar rondom Geertruidenberg. Daar geldt dat in de huidige situatie het gebied al gevoeliger is voor wateroverlast dan voor het huidige landbouwkundige gebruik eigenlijk wenselijk is. En de normen voor landbouw ($T=10$) zijn al lager dan voor stedelijke functies ($T=100$). Ergo: de vertrekpositie is hier al ongunstig.

Ten tweede geldt dat vanuit stedelijke ontwikkeling van Geertruidenberg ook al ruimte en ruimte voor waterberging nodig is in dit gebied. Ruimte om bijv. bedrijven te verplaatsen, maar ook om water vanuit

de binnenstad af te kunnen koppelen van de riolering om zo wateroverlast in de stad te verminderen. Bovendien met het oog op de toekomst vanuit klimaatverandering. Dit raakt leefbaarheid van de stad direct. De meeste logische plekken voor die additionele wateropgave zijn de lage plekken buiten de stad die gevoelig zijn voor wateroverlast, want daar verzamelt het water zich van nature. Maar dit zijn ook plekken waar nu vanuit DRC, Nederwiek 3 en Powerport naar gekeken wordt als mogelijk locaties voor voorzieningen. Dit gaat wringen.

Ten derde geldt dat voor alle ingrepen die gedaan wordt, compensatie nodig zal zijn. Niet alleen om het gebied waterstaatskundig op orde te houden, maar ook de ingreep zelf goed te verzorgen. In dit gebied is dat lastig, niet alleen vanwege de ruimte druk die zojuist beschreven is, maar ook omdat in dit gebied veel kwel vanuit de Maas aanwezig is. Dat heeft tot gevolg dat compensatie niet makkelijk gezocht kan worden in de diepte (door te ontgraven), maar noodgedwongen de breedte in zal gaan en dus de nodige ruimte zal vragen. Simple gezegd; zodra een kuil gegraven wordt om water te bergen, zal deze zich vullen met kwelwater en dus geen ruimte voor waterberging bieden. En dit is alleen bekeken vanuit compensatie, nog niet met de blik om de nieuwe voorzieningen voor Powerport aan te leggen, want ook daarvoor is waterberging nodig. De simpele gedachtengang is dan te stellen dat ophogen de oplossing is. Dat is voor de voorziening wellicht het geval, maar feit is dat daarmee water dat zich normaal op die plek zou verzamelen, nu naar elders gedrukt wordt en daar overlast gaat geven. En dat moet dus alternatief geacommodeerd worden. En dat kost extra ruimte. Het is als een waterbed; door te drukken gaat het water niet weg, het gaat op een andere plek in de weg zitten. Dat maakt het des te belangrijker om hier hele doordachte keuzes in te maken en om zo veel mogelijk te zoeken naar multifunctioneel ruimtegebruik.

Ten vierde geldt de belangrijke, principiële, maar nog onbeantwoorde vraag; welke mate van bescherming is eigenlijk minimaal acceptabel voor de hoofdinfrastructuur van deze orde? Standaard gaat iedereen uit van de gekende NBW-norm, in dit geval zou dat 'T=100' zijn. Die norm gaat in feit over overlast in de stad en of er water in de woning kan komen. Maar is dit ook de blik waarmee de Ontwerptafel naar hoofdinfrastructuur voor het nationale net wil kijken? Is een 380kV station te vergeleken een natte vloer in een woning? Wat als deze schakel uitvalt vanwege een overstroming? Waar leggen we de lat en welke ontwerp-opgave gaat daar dan uit volgen? Want ook hiervoor geldt, hoe hoger de lat, hoe groter het compensatievraagstuk wordt. Het is niet aan het waterschap om die vraag te zelf beantwoorden. Hooguit om te adviseren en gevolgen in beeld te brengen voor die afweging. Dit is een principiële vraag op het niveau van de Ontwerptafel.

In dit verband is het ook goed om er op te wijzen dat het rijksbeleid voor waterveiligheid (zie Deltaprogramma) ook uitgaat van het principe van meerlaags veiligheid. Het op orde hebben van de dijk is maar 1 van de lagen. Een goede ruimtelijke afweging én een goede voorbereiding op eventueel falen (vaak uitgedrukt als evacuatie, maar in dit verband eerder uitgedrukt in voorkomen van uitval of cascade op het energienet) horen daar ook bij. In de laatste jaren komt het denken in termen van strategisch crisismanagement steeds meer in beeld. Dan gaat het niet alleen over het voorkomen en voorbereiden (zoals bij meerlaagsveiligheid), maar ook over de vraag wat er nodig is om bij een falen en een ramp, te herstellen. Hoe snel kan dat, wat is daar voor nodig, wat zegt dat over keuzes die nu in deze fase al gemaakt moeten worden. Vaak wordt dat aan waterveiligheid gekoppeld, maar dat kan evenzo voor andere vraagstukken binnen powerport of de waterbouwstenen toegepast worden.

Zoetwatervoorziening

In het gebied ligt niet een specifieke opgave met betrekking tot zoetwatervoorziening op korte of lange termijn. Er ligt mogelijk wel een kans, want zoals gezegd is er kweldruk vanuit de Maas. Zelfs in droge tijden en bij een lage Maaswaterstand is deze in polders bij Geertruidenberg en Drimmelen ongeveer 4mm per dag. Dat weten we vanwege de afvoer via gemalen. Dat wil zeggen dat in andere tijden deze kwel nog hoger is en dat er eigenlijk een constante aanvoer van schoon grondwater is lokaal. Dat roept de vraag op, of dat water niet zinvol besteed kan worden als voeding voor electrolyzers. We weten dat landelijk er standaard van uit gegaan wordt dat deze met drinkwater gevoed moeten worden vanwege de kwaliteitseisen. Echter, kwelwater kan daar ook aan voldoen en bovendien staat in Brabant de drinkwatervoorziening onder druk. Er loopt een procedure om bij Kruisland (West-Brabant) een extra winning te openen en in het Addendum op het Regionaal Water- en Bodem Programma (RWP) staat nog een verkenning geprogrammeerd naar andere aanvullende bronnen. Het is niet zomaar vanzelfsprekend, ook niet in het licht van de grondwaterproblematiek in Brabant, automatisch voor drinkwateraanvoer te kiezen. Het kan nuttig zijn om het gebruik van surplus kwelwater (welke nu weggepompt wordt met een gemaal op de Maas) te onderzoeken. Al is het maar om dit ten dele of als extra achtervang voor voeding van electrolyzers te kunnen gebruiken. Hierbij in ogenschouw nemende dat in de IEA nationaal uitgegaan wordt van een lokale nabewerking, ook bij aanvoer van drinkwater.

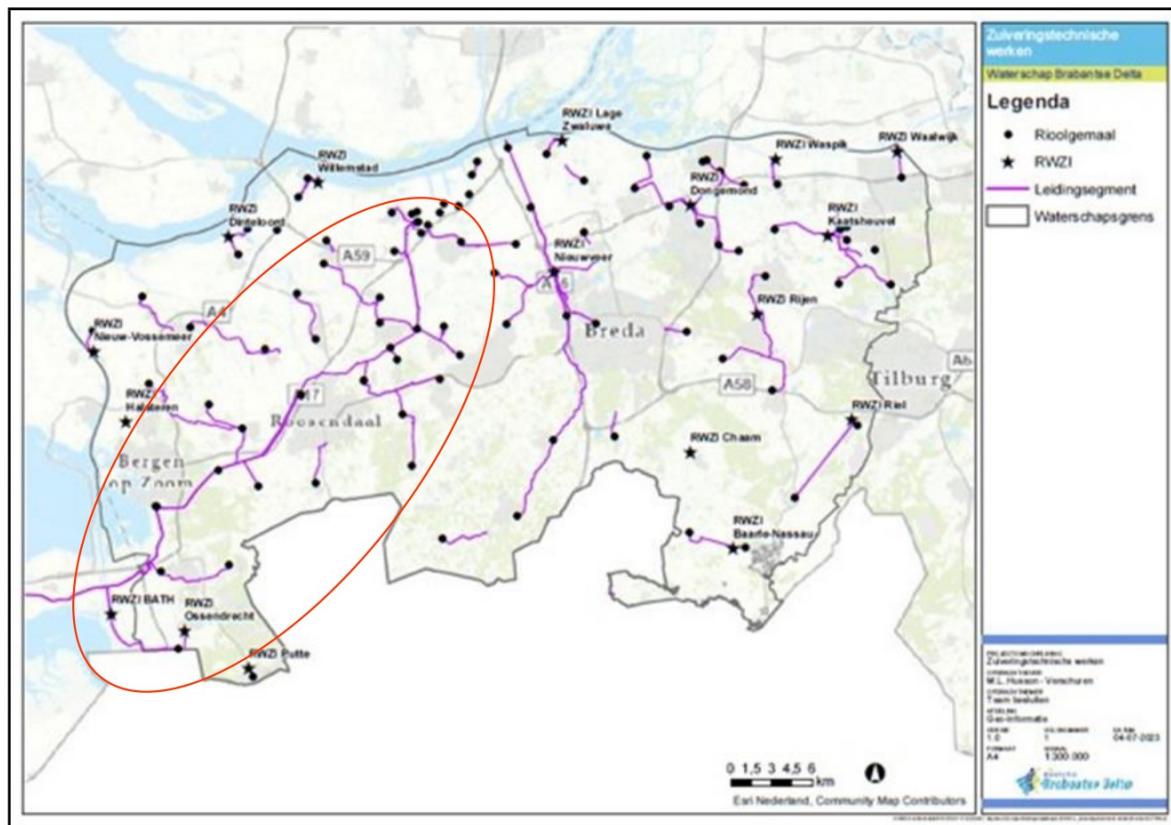
Waterzuivering en verduurzaming (Circulaire economie)

Er is ook een link te leggen tussen de ontwikkelingen op het haven, en de waterzuiveringstaak van het waterschap. Toen de haven werd aangelegd is er een persleiding aangelegd om het afvalwater af te voeren naar een grote zuivering in Bath. Op die persleiding (AWP) zijn ook tal van dorpen en steden in West-Brabant aangehaakt. Al dat water wordt in Bath gezuiverd. In de onderstaande figuur is dit rood omcirkeld.

Het aandeel industriewater op het totaal is ongeveer 25-30% van het totaal dat in Bath gezuiverd wordt. De capaciteit in Bath is ongeveer 470.000 inwoner equivalenten (i.e). Wat er aan waterstromen op de

haven wel of niet wordt uitgewisseld en de samenstelling daarvan, doen er toe en raakt de afvalwaterafhandeling van heel veel inwoners (en gemeenten).

Hoewel elk bedrijf dat direct loost op de AWP moet voldoen aan bepaalde doelmatigheidseisen, betekent dit wel dat hoe een transitie naar circulaire economie op de haven plaats gaat vinden, hoe snel dat kan gaan, en de invloed die powerportkeuzes daarop direct of indirect hebben, van grote invloed kunnen zijn op het functioneren van de AWP en de zuivering in Bath. Aanpassingen in die zuiveringssystemen zijn complex, tijdrovend en kostbaar. Het is daarom van belang hier alert op te zijn en blijven. Om een indicatie te geven: de aanleg van de AWP was indertijd een nationaal project vanwege de omvang en de investeringskosten en omdat het industriewater op de Westerschelde gekoold moet worden i.p.v. op de Maas. Pas later is deze infrastructuur aan de regio (waterschap) overgedragen. Hoewel de zuivering misschien niet de grootste van Nederland is, is dit lange transportstelsel wel uniek voor Nederland. Een en ander geeft een indicatie van de omvang van dit stuk infrastructuur en de impact van eventuele aanpassingen daaraan, mocht dat nodig blijken te zijn op enig moment.

Klimaatrobuuste polders/landbouwperspectief

Gelet op klimaatadaptatie geldt dat voor de poldergebieden de opgave ligt om toe te werken naar een klimaatrobuuste inrichting in 2050. De grondslag daarvoor is het Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie en het provinciaal beleid, wat is doorvertaald naar het huidige waterbeheerprogramma van het waterschap. De vraag is dan: wanneer is de polder klimaatrobuust en wat is daar dan voor nodig? Die vraag raakt direct een andere relevante vraag: wat is het landbouw-/ economische perspectief van deze poldergebieden? En wat is daar dan voor nodig? In de RIA van Stedelijke Regio West-Brabant staat dan ook voor 2025 een systeemvisie zeekeleipolders op de agenda die antwoord zou moeten gaan geven op die dubbele vraag. Het waterschap is daar 1 van de trekkende partijen vanuit de stedelijke regio.

Tegelijkertijd is de provincie bezig met ontwerpende onderzoeken ter voorbereiding op ruimtelijke arrangementen (Nota Ruimte) en 1 van die onderzoeken betreft ook de poldergebieden. Tegelijkertijd ontstaan er lokaal vanuit de ZLTO initiatieven om naar het landbouwperspectief te kijken, evenals vanuit REWIN/VNO-NCW vanuit de wens plantbased door te ontwikkelen. Kortom: er lopen hier veel initiatieven en deze raken in dit gebied nadrukkelijk Powerport en de puzzel. Alleen is het tempo waarbij powerport wellicht om antwoorden vraagt voor fase 3, niet automatisch het tempo waarbij 'de regio' dat antwoord gefundamenteerd al uitgewerkt kan geven. Maar dit raakt wel het aspect van Brede Welvaart (economie daaronder inbegrepen) zoals die binnen Powerport ook gepositioneerd wordt.

Ruimtelijke doorwerking water en bodem sturend

De reikwijdte van Powerport reikt verder dan het plangebied. Keuzes die gemaakt worden binnen Powerport werken door naar verstedelijkingsafspraken binnen 2 stedelijke regio's en waar een weging op geweest is vanuit 'water en bodem sturend'. De tijd dat elk project op zichzelf bekeken wordt en gewogen op waterbelang is voorbij. De puzzel is niet alleen hoe binnen Powerport functies goed te plaatsen en te verdelen, maar dit werkt vroeg of laat ook door naar de bestaande programma's binnen de 2 stedelijke regio's. Wij voorzien als waterschap een dominoeffect aan verschuivende ruimtevragen, waarvan het belangrijk is dat het totaalplaatje nog steeds kloppend blijft voor de regio als geheel, ook vanuit een klimaatrobust en toekomstbestendig bodem- en watersysteem om dat volhoudbaar te accommoderen.

Uitvoering en financiering powerport

Los van alle beslissingen die genomen moeten gaan worden en die via BOL en BO-MIRT gaan lopen, is het van belang te realiseren dat in de uitvoering er meerdere grote projecten (BO-MIRT) ongeveer tegelijkertijd gaan spelen in de regio. Het risico bestaat dat er alleen focus ontstaat op de procedure naar een BO-MIRT en financiering. Onderschat daarbij echter niet de wissel die al deze projecten in de uitvoering op de regio gaan trekken en dat er grenzen zijn aan de hoeveelheid projecten die de markt tegelijkertijd uit kan voeren. Voor het waterschap ligt dan logischerwijs de nadruk op de vraag of er een tweede dijkversterking gaat voortkomen uit Powerport die gaat concurreren met de al geplande dijkversterking. Maar in den brede geldt dit evenzo voor samenhang met grote infraprojecten vanuit het mobiliteitspakket (A27, A58), andere grote projecten op energieveld en wat dies meer zij. Deze constatering betekent dat er goed gekeken moet worden naar de samenhang van de BO-MIRT dossiers op planning en inhoud. Dat er in de financieringsstructuur die opgezet wordt, niet alleen naar fondsen en budgetten gekeken moet worden, maar ook planning en beslisbomen betrokken moeten worden, en dat er in een latere fase ook op de uitvoering afstemming en regie moet komen. Verstandig is daar nu al in governance vraagstukken op voor te sorteren daar waar dat kan.

Overigens gaat het bij die uitvoering te zijner tijd zowel om de projectplanningen afstemmen (als een intergouvernementeel programma), maar ook op het afstemmen en coördineren van tal van beslissingen die genomen moeten worden. In het geval van het waterschap gaat het dan om projectbesluiten, vergunningen, etc. Want uiteindelijk komt ook bij elke activiteit ooit om de hoek dat die ingepast moet worden en dat daar allerlei eisen en randvoorwaarden bij komen kijken. En verder geldt dat om allerlei zaken straks mogelijk te maken, het waterschap te zijner tijd ook ingrepen in het watersysteem zal moeten doen. Het waterschap moet daarvoor op korte termijn al starten met het ruimte vrijhouden in de programmering (en meerjarenbegroting) richting het volgende Waterbeheerprogramma 2028-2033. Het werken om tot dat nieuwe waterbeheerprogramma (wettelijk verplicht programma ex Ow) te komen begint al in 2025.

Langetermijnperspectief

Het waterschap kijkt steeds door naar de langere termijn. Ten eerste omdat dit vanuit klimaatadaptatie en zaken waterveiligheid gebruikelijk is om te doen (2050-2100, levensduur van investeringen in de range van 30, 50 tot 100 jaar). Maar ook omdat het waterschap er zich terdege van bewust is, dat keuzes die nu gemaakt worden, niet alleen op zichzelf heel lang doorwerken, maar ook aanhakingspunten vormen voor vervolgopgaven in de toekomst die we nu nog niet kennen. Zo kijken we bij uitbreidingslocaties voor woonwijken in de verstedelijkingsprogrammering niet alleen naar de huidige opgaven richting 2030-2040, maar ook met de wetenschap dat er rond 2040 vast wel een nieuwe opgave zal ontstaan die dan ook weer ergens geplaatst moet gaan worden. En is de beweging die nu ingezet wordt ook een slimme beweging voor dat soort onbekende en ogenschijnlijk nog ver weg gelegen opgaven? Kortom: denken in (transitie)paden. Er spelen immers 3 transities in deze regio, de energietransitie, de transitie naar een circulaire economie en de transitie van klimaatadaptatie. Tot nu toe blijkt steeds maar weer dat er nieuwe opgaven blijven komen en dat prognoses steeds bijgesteld worden. Zo kijkt het waterschap ook naar de keuzes en de puzzel nu rond Powerport. Wat er nu komt heeft aantrekkingskracht voor meer in de toekomst. Dat zal niet bij deze puzzel gaan blijven. Maar hoe kunnen we nu al ons voorbereiden op die verdere toekomst, en wat zegt dat over de keuzes die nu gemaakt moeten worden? Ook al is dat met veel onzekerheid omgeven. Maar dat is een dijkversterking met een ontwerplevensduur van 100 jaar ook.